

Asennoitumisvaikeuksia

Media-yritysten valta on hirvuihin. Television vetovoima ja vaikutus on selittämätön. Presidentti Vladimir Putinin vapaa-ajan asunnolla televisio oli auki myöhään illalla. Putin ja hänen vieraansa pääministeri Silvio Berlusconi seurasivat suosikkinsa menestystä Yhdysvalloissa. Uutistoimisto ei kerro, miltä tv-kanavalta medialuomusten Jedinstvo Rossijan ja Forza-Italian hengelliset johtajat seurasivat ääntenlaskua. Ehkä joltain valtakunnalliselta kanavalta, jotka ovat kaikki ”putinilaisia”. Italiassa seurattiin pääosin samoja kanavia, jotka vuonna 1994 nostivat muutamassa kuukaudessa Berlusconiin valtaan. Joukkotiedotuksella muokataan tietoja uskomusjärjestelmiä, valtasuhteita ja näkemyksiä siitä, millaisia ihmiset ovat. Maaseudun venäläisille on mielipidemittausten mukaan muodostunut kuva, että Georg W. Bush on ”meidän miehemme”. Putinin näkemys on selvä: Yhdysvallat antanee Venäjän jatkaa kovia otteitaan kansainvälistä terrorismia vastaan. Toivottavasti öljymarkkinat pysyvät vakaana.

Putin muistutti puhuessaan Moskovassa 24. syyskuuta kansainvälisessä uutistoimistojen kokouksessa, että Venäjällä toimii lähes 4000 sähköistä tiedotusvälinettä. Painettuja julkaisuja on yli 40 000. Vaikuttavia lukuja, mutta venäläiset ovat muuttaneet lukevista katsoviksi, kalliimpia lehtiä lukevat muutamat sadat tuhannet. *Moskovski Komsomoltsin* toimittajan Aleksander Minkin mukaan sanomalehtiä seuraa alle 15 prosenttia väestöstä. *Novaja Gazeta* hellii nettisivuillaan Putinin lausua: kritiikki on tarpeellista hallinnon kaikilla tasoilla. Mutta, miten suoraan arvosteluun reagoidaan. Sen enempiä Putin kuin muutkaan poliitikot eivät näytä pitävän yllättävistä kysymyksistä.

Jedinstvo Rossijan kansanedustaja höykytti maraskuussa Uralilla toimittajia ja kieltäytyi vastamasta toimittajien kysymyksiin vävynsä sotkeutumisesta palkkamurhaan. Duuman energia-, liikenne- ja viestintäyhteyskomitean puheenjohtaja, kansanedustaja Valeri Jazev, aiheutti vastaamattomuudellaan toimittajien ulosmarssin. Hetken kuluttua asiasta puhui puolet Jekaterinburgin toimittajista. Ural.polit.ru nettisivujen mukaan uutinen levisi kulovalkeana Moskovaan ja siitä mainittiin radiolähetyksissä sekä www-sivustoilla.

Internet kehittyi Venäjällä hitaasti. Uutiskuvissa Venäjän hallitus istuu näyttöpäätteiden ääressä, mutta Venäjällä nettiä käytetään ennen muuta liike-elämässä, koska alkeelliset puhelinlinjat ja korkeat käyttökustannukset aiheuttavat sen, ettei sivustoilla juuri surffailla. Moskova ja jotkut suuremmat kaupungit ovat toki poikkeuksia. Tilastot, kuten sanottu, eivät kerro tiedonnälästä. Valtion propagandalla ei juuri ole uhkia. Paitsi ehkä Venäjän kansainväliselle kuvalle.

Mielikuvamuokkauksen parissa tehdään töitä. Venäjän edustustoja kehoitettiin kesällä toimiin asemamaissaan. Beslanin tragedian jälkeen tilanne mutkistui, vaikka ministerineuvos Vjatšeslav Tutšin yritti ärähtää Suomessa. Beslan on kääntynyt virallista tiedotuspolitiikkaa vastaan. ETY-järjestö kyseenalaisti tuoreeltaan viralliset luvut uhreista. Venäjä pyrki rajoittamaan tv:n ja Internetin toimintaa. Vähättelevää tietoa välittivät lähinnä valtakunnalliset tv-kanavat, nekin mahdollisimman niukasti. Moskovalainen radioasema Eho-Moskvy selosti tapahtumia CNN-yhtiön suorasta lähetyksestä! Venäjän tutkivat journalistit ovat jatkaneet draaman selvittelyä. *Komsomolskaja Pravdan* yhden version mukaan kaappareita oli 49, kuolleiden lisäksi

kolme vangittiin ja 13 piileksii yhä. Virallisen ”totuuden” kertoneen Venäjän valtion syyttäjän Vladimir Ustinovin mukaan kaappareita oli 32. Iskun jäljiltä löytyi 30 ruumista. Yksi kaappari on vangittu ja yhdestä terroristista jäi jäljelle vain tunnustettavia ruumiin osia.

Pietarin entisen kaupunginjohtajan muistoa kanonisoidaan. Jos Putinia ei esitellä entisenä KGB:n virkailijana, hänen kerrotaan kasvaneen demokratiaan Anatoli Sobtšakin alaisuudessa. Sobtšakin demokraattisuuden kuuluisuus perustuu osin siihen, että hän kuului ryhmään, joka kävi Georgiassa vuonna 1989 todistamassa, että siellä oli tapettu 18 mielenosoittajaa. Tbilisin verilöylyn kuvat ”salakuljetettiin” länteen muun muassa Yleisradion kautta.

Kuten H.G. Gadamer kirjoitti: ”Olemme tapahtumien sisällä tietämättä, kuinka meille käy, ja käsitämme vasta jälkikäteen, mitä tapahtui.” Toimittajana ajattelen, että historia muodostuu sattumien jatkumoista. Irrationaalisia muistilappuja 1990-luvun alussa kirjoittaneena olen Venäjstä ymmärtänyt – totuus on tarua ihmeellisempää.

Valitettavasti journalismiin yhdistetään maksettuja juttuja ja korruptiota. Kremlissä on palkittu toimittajia venäläissotilaiden uroteoista kertomisesta. Siviiliuhreista kirjoittaneita on rangaistu. Terrori jumputtaa pelkoa. Paranoiastaniksi maataan nimitävä toimittaja Maša Geshe kummastelee, että salaliittoteorioiden mukaisesti ”syylliset” ovat aina tšetseenejä. Mitä jos näkymätön vihollinen on osa teatterisotaa, maan turvallisuuspalvelun sumuttamaa?

Toimittaja Jelena Tregubova pohtii vallan turmelevaa vaikutusta. Hän on kirjoittanut kaksi kirjaa vuosina 1998-2001 Kremlissä kuulemistaan tarinoista: terrorismi ja murhat ovat tehneet Venäjstä kansainvälisesti kiinnostavamman. Itsesensuurin voi puhkaista jekaterinburgilaisten toimittajien kaltainen uskaliaisuus. Sananvapautta ei välttämättä uhkaa sensuuri vaan kohtuuttomat ja valikoivat

sakot tai verotarkastukset. Uralin yliopiston journalismin professorin Dmitri Strovskin mielestä Venäjän alueellisesta lehdistöstä 80 % on riippuvainen taloudellisesti tuesta ja alueellisista päätöksistä. Kuten Jekaterinburgissa, rikollismaailman mahtimiehet ovat vaihtaneet nahkatakkinsa ja verryttelyhousunsa pukuihin ja hankkiutuneet alueellisiin valtuustoihin.

Vallankäyttäjien ostama, Kremlin vastustajiin kohdistuneen mustamaalauskampanjan avulla miljoonia tienannut uutisankkuri Sergei Dorenko oli lokakuussa Eho-Moskvyin lähetyksessä kovin kyyminen. Kuulijat saivat tietää Valko-Venäjän Aleksander Lukašenkan voittavan kansan tahdosta. Naapurin yhteiskunnallinen tila on painajainen, joka on tulevaisuudessa, ehkä kymmenen vuoden kulluttua, todellisuutta Venäjällä. ”He ovat me”, Dorenko tiivisti.

Valtion suhtautuminen tiedotukseen on usein ongelmallista. Siksi mielestäni on kontekstissaan käypä vertaus, että Latvia sakotti ja Liettua huomautti venäjänkielistä tv-yhtiötä historian vääristelystä, kun yhtiön ohjelmassa väitettiin Latvian, Viron ja Liettuan liittyneen vapaaehtoisesti Neuvostoliittoon vuonna 1940. Mutta entä oma varovaisuutemme Kavkaz Centerin sivujen katoamisen yhteydessä?

J a r m o K o p o n e n

opiskelija, toimittaja